

BARBU BUCUREȘTEANUL, UN TIPOGRAF DIN EPOCA DOMNIIOR FANARIOTE

dr. Daniela Lupu

Fondul de carte veche românească al bibliotecii Muzeului Municipiului București cuprinde și 25 de cărți publicate la București în timpul domniilor fanariote (1716-1821), în majoritate cărți de cult ale Bisericii Ortodoxe Române (liturgice, de teologie dogmatică sau pastorală)¹. Împreună cu alte tipărituri din epocă ele ne-au servit ca sursă documentară pentru reconstituirea activității tipografilor care au lucrat în atelierelor bucureștene în acest interval de timp.

Unul dintre aceștia, puțin cunoscut astăzi, este Barbu Bucureșteanul. Trei exemplare din cărțile imprimate de el la București în anii 1750 și 1754 se păstrează și în fondul de carte de patrimoniu deținut de muzeu. Informațiile extrase din conținutul lor, la care se adaugă cele furnizate de cărțile pe care le-a tipărit anterior la Episcopia Rădăușului, precum și documente din fondul Mitropoliei Țării Românești demonstrează că el nu a fost un meșter oarecare. Muntean sau poate chiar bucureștean, Barbu a trebuit să-și caute de lucru la început în Moldova, unde a și debutat ca meșter, în 1744. Întors apoi la București, calitățile sale profesionale i-au permis să ajungă tipograf principal al Tipografiei Mitropoliei (1747-1756), dascăl de meșteșugul tipografiei, corector și prefațator al textelor tipărite. Cunoaștem doar frânturi din viața sa, dar punând cap la cap toate datele avute la îndemână vom încerca să creionăm portretul acestui meșter tipograf din zbuciumatul veac fanariot. În istoriografia tiparului românesc, cercetările asupra tiparului epocii fanariote au avut ca subiecte preferate tipografiile și tipăriturile, lăsându-se mai în umbră oamenii care au făcut posibilă existența acestora. Spre deosebire de tipografiile epocii brâncovenești, cei 33 de tipografi care au activat în cele 10 tipografii din București, Râmnic și Buzău² au

1. Pentru componența fondului a se vedea recenta lucrare a Ștefaniei-Cecilia Ștefan, *Catalogul cărții românești vechi și rare din colecția Muzeului Municipiului București (1648-1829)*, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2008.

2. În epoca domniilor fanariote, în Țara Românească au activat șapte tipografii la București, două la Râmnic (Tipografia Episcopiei și cea a fraților Dimitrievici) și una la Buzău (Tipografia Episcopiei). Cele din București, cunoscute îndeobște după numele lăcașului în care au fost instalate sau după cel al proprietarilor, au fost următoarele: Tipografia de la mănăstirea Tuturor Sfinților (Antim), Tipografia de la mănăstirea Sf. Sava, numită în 1741, Tipografia Școlii Văcăreștilor, Tipografia Mitropoliei, Tipografia Domnească, Tipografia grecească, coordonată de patriarhul Ierusalimului, Eftem, Tipografia grecească a fraților Lazaru din Ianina, Tipografia privilegiată a asociațiilor Constantin Caracaș, Răducanu Clinceanu

fost mai puțin cercetați, atât din perspectiva activității lor profesionale, cât și sub aspectul vieții private, a originii și stării lor sociale sau a profilului cultural. Aceasta pentru că majoritatea documentelor care ar putea oferi informații complementare celor oferite de paginile de titlu sunt încă inedite, risipite în diferite fonduri de arhivă, necesitând eforturi considerabile de depistare și prelucrare.

Tipografi care au lucrat în această epocă în Țara Românească sunt mai puțin cunoscuți, față de cei ai secolului al XVII-lea. De asemenea, tipografi Râmnicului au fost supuși unei investigări mai ample, comparativ cu cei care au lucrat la București și Buzău. Lucrările de sinteză relative la istoria tiparului și a cărții se rezumă la simpla enumerare a tipografilor care au activat în acest interval de timp, dar există și câteva studii dedicate celor din anumite centre sau dintr-o anumită secvență cronologică.

O privire de ansamblu asupra artei tipografice și profilului meșterului tipograf din Țările Române îi datorăm lui Nicolae Iorga. Marele istoric a evidențiat trăsăturile caracteristice ale acestora în secolul al XVIII-lea: creșterea treptată a numărului de tipografi laici, caracterul familial al meșteșugului, lipsa de organizare profesională a lucrătorilor³.

Dintre tipografiile epocii, meșterii de la Râmnic, mai ales cei din neamul Athanasievici, sunt cel mai bine cunoscuți. Despre cei care au lucrat la Episcopia Râmnicului au scris atât Aurelian Sacerdoțeanu, cât și Virgil Molin, dar o tratare sistematică, cu stabilirea perioadei de activitate și a listei imprimatelor în care apar, fie ca tipografi, fie ca gravori, folosind atât informația oferită de cărți cât și cea documentară, a făcut preotul Dimitrie Coravu⁴. Tipografi de la Tipografia Episcopiei de la Buzău au fost trecuți în revistă de bibliologul Daniela Bratu⁵. În ceea ce privește tipografiile din București, cu puține excepții, ei nu au constituit subiectul unor cercetări speciale. În 1942, preotul Nicolae M. Popescu a făcut o duioasă evocare a tipografului Stoica Iacovici⁶, iar în 1965, în studiul său despre tipografiile bucureștene, mitropolitul Tit Simedrea a schițat mici portrete ale meșterilor care au lucrat în anii 1740-1750 (Stoica Iacovici, Radu Iacovici, Dimitrie Pandovici, Grigore

și Dumitrache Topliceanu.

3. Nicolae Iorga, *Tipografia la români* (traducere din limba franceză de Liliana Iorga), în „Alamanahul Graficiei Române”, VIII (1931), Craiova, p. 32-55.

4. Aurelian Sacerdoțeanu, *Tipografia Episcopiei Râmnicului (1705-1825)*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XII (1960), nr. 5-6, p. 303-305 (în continuare: MO); Dimitrie Coravu, *Tipografi de la Râmnic din prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, în MO, anul XIX (1967), nr. 1-2, p. 45-58; idem, *Meșteri tipografi de la Râmnic din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și primul pătrar al secolului al XIX-lea*, în MO, anul XIX (1967), nr. 3-4, p. 247-260.

5. Daniela Bratu, *Tipografi de la Buzău*, în „Glasul Bisericii”, anul XVII (1958), nr. 8, p. 727-739.

6. Nicolae M. Popescu, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1942, p. 74-79

Stan Brașoveanu), printre care se numără și Barbu Bucureșteanul ⁷.

Vom încerca în cele ce urmează, folosind informația primară furnizată de cărțile cercetate direct, coroborată cu cea oferită de alte surse documentare⁸ sau bibliografice⁹ să reconstituim, atât cât este posibil, activitatea lui Barbu Bucureșteanul, unul dintre tipografi care prin puterea minții și a brațelor au „dat în stambă” tipăriturile acestei epoci.

Nu avem nici un fel de informații asupra locului sau datei sale de naștere, dar faptul că în toate cărțile semnează Barbu Bucureșteanul ne sugerează că s-a născut și a învățat meșteșugul tiparului la București. De asemenea, pentru că în anul 1744, debutează ca meșter tipograf la Tipografia Episcopiei de la Rădăuți înseamnă că depășise vârsta adolescenței, fiind născut probabil în deceniul al doilea sau al treilea al secolului al XVIII-lea.

Tit Simedrea consideră că Barbu a fost ucenicul lui Dimitrie Pandovici în anii 1742-1743, când acesta a fost chemat de mitropolitul Neofit Cretanul (nov. 1738-iul. 1753) de la Tipografia Episcopiei Râmnicului la București, pentru a organiza Tipografia Mitropoliei¹⁰. Având în vedere etapele pe care trebuia să le parcurgă un învățăcel pentru a ajunge tipograf deplin, doar un an de ucenicie ni se pare prea puțin. La fel ca și în cazul altor meserii din epocă și în meșteșugul tiparului, până să ajungă meșter, ucenicul trebuia să-și însușească progresiv toate operațiunile tipăririi. În timp ce denumirea de tipograf relevă cu certitudine calitatea de meșter, documentele nu fac distincție explicită între calfe și ucenici, care sunt numiți generic „*feciori*” sau „*ucenici*”. Credem că obținerea calificării de meșter tipograf era certificată de dreptul de a semna pe paginile de titlu.

Dacă Barbu era bucureștean, ni se pare mai plauzibil ca el să fi învățat meșteșugul în echipa popii Stoica Iacovici. Stoica Iacovici (după unele păreri, preot la biserica Sf. Vineri) a fost unicul meșter tipograf al Bucureștilui timp de un deceniu, în anii 1730-1740 (când a lucrat mai ales la Tipografia Mitropoliei). Totodată a fost unicul tipograf al câtorva tipografii cu existență scurtă: Tipografia Școlii Văcăreștilor (1741) și Tipografia Domnească (1745-1746). Desigur, avem în

7. Tit Simedrea, *Tiparul bucureștean de carte bisericească în anii 1740-1750*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXIII (1965), nr. 9-10, p. 899-920.

8. În special, fondurile *Mitropolia Țării Românești* și *Manuscrise* deținute de Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale.

9. Sursa bibliografică de referință pe care am folosit-o a fost: Ioan Bianu, Neva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, tom. II (1716-1808), București, Atelierele Socec & Co., Soc. Anonimă, 1910; Ioan Bianu, Dan Simonescu, tom. IV. *Adăogiri și Îndreptări*, București, Atelierele Grafice Socec & Co., Soc. Anonimă Română, 1944 (în continuare: BRV).

10. Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 914.

vedere faptul că el ocupa în ierarhia atelierului primul loc și nu că îndeplinea singur toate operațiunile. Echipa era compusă, după cum reiese din documente, în principal de membrii familiei sale, de cei trei fii (ajunși ulterior meșteri tipografi) și de fratele său, Radu Iacovici.

Odată terminată ucenicia, pentru a i se certifica statutul de meșter, Barbu trebuia să obțină comenzi în nume propriu. Bucureștiul era dominat de familia Iacovici, astfel încât el luă drumul pribegiei, plecând în Modova. Încă de la începuturile tiparului soarta tipografilor a fost aceea de peregrini, fiind nevoiți să caute mereu comenzi și piețe noi de lucru. Așa cum rezultă din documente, în majoritatea cazurilor angajarea tipografilor se făcea pe termen limitat, respectiv pentru imprimarea unei cărți. Date fiind circumstanțele destul de nesigure în care funcționau tipografiile noastre (a căror activitate era periodic întreruptă din cauza lipsei de fonduri, a epidemiilor și a războaielor), sunt puține cazurile în care tipograful devenea angajatul permanent și exclusiv al unuia sau altuia dintre proprietarii de ateliere tipografice, fiind nevoit să schimbe periodic tipografia, orașul sau chiar țara.

Și în perioada cercetată avem suficiente exemple de tipografi care merg dintr-o provincie în alta, dintr-un oraș în altul sau chiar de la o tipografie la alta, în funcție de solicitările primite. La fel ca Barbu Bucureșteanul, au procedat și Grigore Stan Brașoveanul și Sandu Irimia din Iași. Toți trei au fost angajați de episcopul Varlaam în 1743, la Rădăuți, la Tipografia Episcopiei pe care tocmai o înființase. Prima carte publicată aici în 1744, un *Catavasier*, a fost totodată și prima carte imprimată de Barbu ca meșter tipograf. La începutul textului se precizează: „*ostenitoriu fiind la tot lucrul tipografiei Barbul Bucureșteanul tipograful*”¹¹.

După moartea episcopului Varlaam (în 1745) și desființarea tipografiei în 1746¹², cei trei se îndreaptă spre Țara Românească, aflând că înalții ierarhi ai locului sunt în căutare de tipografi. În 1747, Barbu și Grigore Stan Brașoveanul sunt angajați la Tipografia Mitropoliei, iar Sandu Irimia la Tipografia Episcopiei de la Buzău. La 27 martie 1747, meșterii Barbu și Grigore încheie contractul de angajare cu mitropolitul Neofit Cretanul, cunoscut sub numele de „*Tocmeala tipografilor care s-au așezat să tipărească cărți*”¹³. De regulă, meșterul angaja și plătea „*feciorii*” cu care urma să lucreze la imprimarea unui titlu. În contractul încheiat la 27 martie, mitropolitul Neofit Cretanul modifică această regulă stabilind ca „*feciorii*” să fie angajați și plătiți direct de către Mitropolie: „*noi să-i tocim și noi să le plătim, iar*

11. BRV, IV, 236, p. 241.

12. Olimpia Mitric, *Cartea românească tipărită la Rădăuți în secolul al XVIII-lea*, în VB, vol. I, Râmnicu-Vâlcea, 1980, p. 429.

13. Tit Simedrea, *op. cit.*, anexa IX, p. 933.

nu tipografii”¹⁴. Din datele cuprinse în diferite surse s-a putut stabili că la imprimarea unei cărți lucra o echipă formată din șase „*feciori*” (ucenici), coordonată de meșterul tipograf, cel al cărui nume apare menționat pe foaia de titlu și căruia îi revenea întreaga responsabilitate asupra formei finite a cărții.

Meșterul coordona echipa și supraveghea toate operațiunile, răspunzând în fața comanditarului de calitatea textului imprimat. El făcea și primele corecturi ale textului tipărit, uneori scria prefața, dedicația sau versurile închinare stemei domnești, deseori realiza și o parte din ilustrații (xilografurile). Dar proba de foc în atestarea calității de meșter tipograf era capacitatea de a confecționa matrițe și, pe baza acestora, de a realiza (prin turnare) semnele tipografice, operațiuni care necesitau o deosebită abilitate și o îndelungată experiență.

Prima carte imprimată de Barbu în Tipografia Mitropoliei este o cârticică de *Rugăciuni în toate zilele săptămânii*¹⁵, despre care în *Condica de cheltuieli* a Mitropoliei s-a notat că a fost terminată la 8 aprilie 1747¹⁶. Numele lui nu este menționat pe pagina de titlu, dar știm că a fost tipograf și *diorthositor* (corector) al textului, calitate în care semnează *Cuvântul către cititori*. Adresându-se acestora, Barbu îi înștiințează că „această cărțuie s-au tipărit pentru ca să aveți pricina să vă

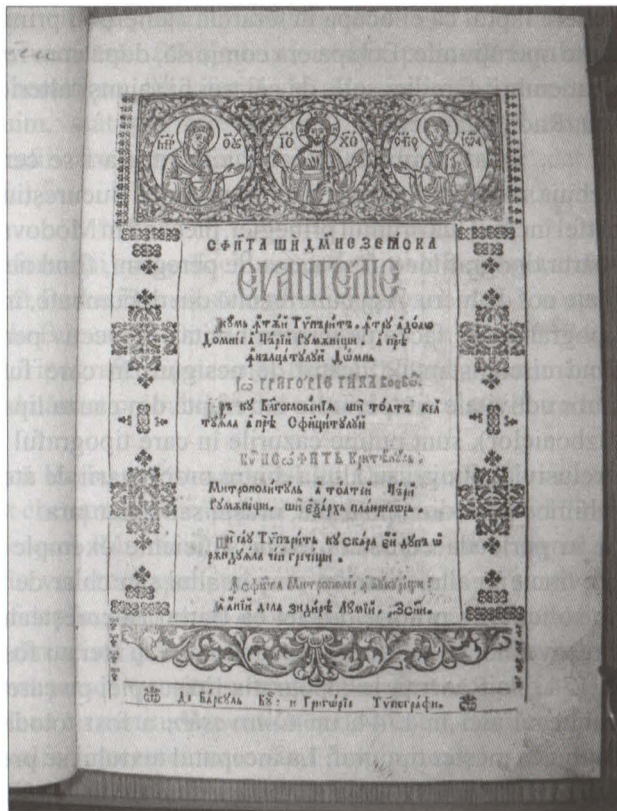

Fig. 1. *Evanghelie*, București, 1750
(tipărită de Barbu Bucureșteanul și Grigore).

14. *Ibidem*, anexa IX, p. 933.

15. Daniela Poenaru, *Contribuții la Bibliografia românească veche*, Târgoviște, Muzeul Județean Dâmbovița, 1973, 22, p. 32-33.

16. Tit Simedrea, *op. cit.*, anexa X, p. 933-934.

*rugăți lui Dumnezeu în toate zilele săptămânii*¹⁷.

În 1747, mai tipărește un *Liturghier*, în 1748, o *Psaltire* și un *Ceaslov*, iar în 1750, o *Evanghelie*. La imprimarea *Liturghierului* și a *Evangheliei*, Barbu împarte responsabilitățile de meșter cu Grigore, care apare menționat pe pagina de titlu după Barbu. Deși în însemnările Mitropoliei ei sunt numiți la fel – *dascăli* – și plătiți la fel, este evident că Barbu (pe care Nicolae Iorga îl considera, prin comparație cu Grigore, ca gravor „*artist mediocru*”)¹⁸ ocupa în ierarhia atelierului primul loc. Posibile conflicte cu tovarășul său or poate lipsa comenzilor, îl face pe Grigore Stan Brașoveanu să plece după 1750, la Iași. Rămas singur, Barbu imprimă în 1753, *Acatistul Maicii Domnului*, în 1754, o *Psaltire* cu text româno-slavon iar în 1756, o *Psaltire* slavonă. După această dată, numele său nu mai apare niciodată pe paginile de titlu.

Un document din 26 februarie 1778, inclus într-un volum publicat în 1973, cuprinzând acte judiciare emise în timpul domniei lui Alexandru Ipsilant, ne oferă, în treacăt, o explicație a dispariției lui Barbu din peisajul tipografic, după anul 1756. Documentul nu a atras atenția cercetătorilor tiparului, astfel încât data morții tipografului a fost considerată până în prezent necunoscută. Pe baza acestui document, putem să stabilim data morții lui Barbu și circumstanțele în care s-a produs.

Este vorba de o anafora a mitropolitului Grigore al II-lea către domnul Alexandru Ipsilanti, prin care cere să se facă evaluarea unei case construite pe locul Mitropoliei. Casa fusese a lui Barbu, dar de când acesta murise era lăsată în părăsire, iar Mitropolia dorea să-și recupereze chiria prin vânzarea materialului rezultat după demolare: „*Cu smerita noastră anafora, înștiințăm mării tale că pe locul sfintei Mitropolii în mahalaoa ce să numește a Vlădicăi, pă Podu Calicilor, este o casă care mai nainte au avut un Barbul dascălu, tipograful Mitropolii și de când au murit acest dascălu, de sânt aproape de 20 de ani (s. n.), stăpânul nu li să știe care este, ci sunt <când> unii, când alții, vedem că șad într-însile fără dă a nu fi de nimenea puși și mai multu pustii și cu acest fel fiind, nu are Mitropoliia de la cine cere chiriaa pământului*”¹⁹.

Dacă Barbu încetase din viață în jurul anului 1758, este foarte posibil ca el să fi fost una din numeroasele victime ale ciumei, care a bântuit orașul în anii 1756-1759²⁰. Pentru anul 1758, ca dată a morții pledează și faptul că în 1759, este angajat

17. Athanasie Popa, *Contribuții la Bibliografia românească veche (O carte de rugăciuni din 1747)*, în „*Studia Bibliologica*”, III, 1969, p. 584; Daniela Poenaru, *op. cit.*, 22, p. 32-33.

18. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 47.

19. *Acte judiciare din Țara Românească. 1775-1781*. Ediție întocmită de Gheorghe Cronț, Alexandru Constantinescu, Paraschiva Popescu, Theodora Rădulescu, Constantin Tegăneanu, București, Ed. Academiei RSR, 1973, doc. 517, p. 575.

20. Dascălul Academiei Domnești, Manase Heliade notează pe un manuscris la 28 mai 1756, că a fugit

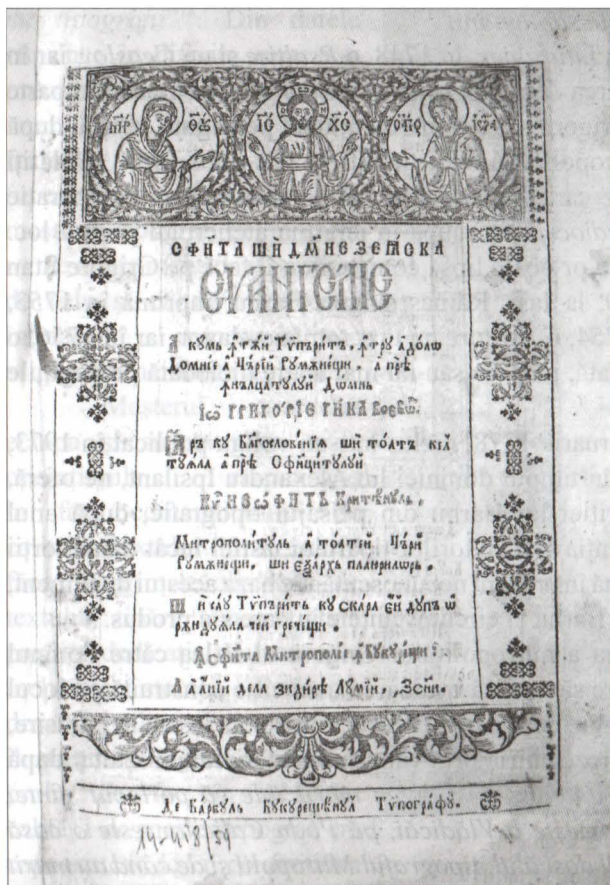

Fig. 2. *Evanghelia*, București, 1750
(tipărită de Barbu Bucureșteanul)

Mitropoliei: două exemplare din *Evanghelia* din 1750 și un exemplar din *Psaltirea* imprimată în 1754.

Evanghelia din 1750 a fost tipărită în două tiraje, așa explicându-se faptul că unele exemplare sunt semnate de Barbu Bucureșteanul împreună cu Grigore (fig. 1), altele doar de Barbu (fig. 2). În fondul muzeului se păstrează ambele variante.

să tipărească *Slujba Sf. Visarion*, un tipograf străin, Gheorghe Stoianovici, iar din 1760, devine meșter al Mitropoliei, fiul lui Stoica Iacovici, Iordache Stoicovici. Atât însemnările Mitropoliei din anii 1747-1750, cât și documentul din 1778 îl numesc pe Barbu Bucureșteanul, *dascăl* – ceea ce înseamnă recunoașterea sa ca învățător și maestru al artei tiparului. Nu cunoaștem numele ucenicilor săi, dar cu siguranță unii dintre ei vor fi lucrătorii tipografi atestați în tipografiile bucureștene din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Cărțile tipărite de el și-au urmat drumul lor, pentru că la fel ca și oamenii, și cărțile își au propriul lor destin. Așa după cum am arătat, trei exemplare se păstrează în fondul de carte veche al muzeului, toate trei imprimate la Tipografia

din București din cauza ciumii (v. Ștefan Ionescu, *Bucureștii în vremea fanarioșilor*, Ed. Dacia, Cluj, 1974, p. 143). O însemnare anonimă din 1756, arată că: „Să s(ă) știi că au murit de ciumă forte rău, în domnia lui Costandin vodă, în domnia a patrăle (sic) și au murit forte rău, la care lucru îi mânca cîinii pe creștini. Aceasta iaste ciuma, care să cheamă morte groznică” (Ilie Corfus, *Însemnări de demult*, Iași, Ed. Junimea, 1975, p. 172).

Potrivit contractului de angajare din 1747, meșterii tipografi aveau dreptul, ca după tragerea tirajului comandat de Mitropolie, să tipărească pe hârtie proprie 100 de exemplare, de care puteau dispune după bunul plac. Se pare că exemplarele care au pe pagina de titlu doar numele lui Barbu reprezintă volumele imprimate în nume propriu, pe când cele în care apar amândoi fac parte din primul tiraj, convenit Mitropoliei²¹.

Și *Psaltirea* merită o atenție specială. Ediția a fost inclusă în *Bibliografia românească veche* doar pe baza citării titlului de către Constantin Erbiceanu²², fără alte elemente de identificare. Cărtea este atât de rară, încât din 1910 (anul publicării tomului al doilea al *Bibliografiei*), până în prezent nu au mai fost semnalate alte exemplare, în afara celui păstrat în biblioteca Muzeului Municipiului București (fig. 3). Pe baza acestuia s-a putut face, pentru prima oară, o descriere completă a ediției²³. *Psaltirea* are doar pagina de titlu în română, restul textului fiind în întregime în limba slavonă. Are un format de mici

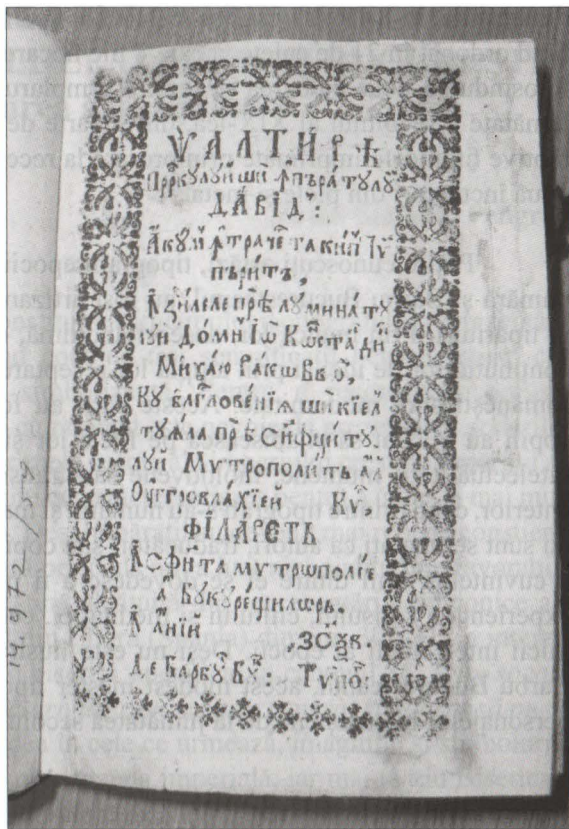

Fig. 3. *Psaltire*, București, 1754 (tipărită de Barbu Bucureșteanul).

21. Dinu A Dumitrescu a afirmat că exemplarele cu numele celor doi tipografi au o hârtie de calitate superioară față de cele care au numele unuia singur (v. *Îndreptări la Bibliografia românească veche*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXVIII (1960), nr. 3-4, p. 372). Comparând filigranele hârtiei celor două categorii de exemplare, am constatat că pentru imprimarea volumelor semnate de cei doi tipografi s-au folosit patru tipuri de hârtie, din care două se regăsesc și în volumele cu un singur tipograf. Așadar, diferența calitativă a exemplarelor nu se poate susține în totalitate. Exemplarele pe care le-am cercetat fac parte din fondurile Episcopiei Buzăului (inv. 3058 – semnat Barbu și Grigore și inv. 3919 – Barbu) și Muzeului Municipiului București (inv. 49702 – semnat Barbu și Grigore și inv. 14418 – Barbu).

22. BRV, II, 292, p. 126.

23. Ștefania-Cecilia Ștefan, *op. cit.*, p. 63-64.

dimensiuni, in-8 (16x11 cm.) și 169 de file fără numerotare. Textul nu a fost paginat, fiind ordonat în 21 de caiete, a câte 8 file fiecare. A fost tipărită pe hârtie cu filigran, folosindu-se doar culoarea neagră. Exemplarul are o legătură realizată în prima jumătate a secolului al XIX-lea, din scoarțe de lemn învelite cu piele, decorate cu motive fitomorfe imprimate prin presare la rece, un cotor pe trei nervuri profilate și două încuietori din piele și metal²⁴.

Puțini cunoscuți astăzi, tipografi epocii domniilor fanariote, printre care se numără și Barbu Bucureșteanul, au fost artizanii transformării textelor manuscrise în tipărituri. Prin munca lor, deseori anonimă, ei au scos la lumină cărți, care prin conținutul lor de idei și prin ampla lor receptare au contribuit la tranziția societății românești spre modernitate. Aceste cărți au fost ascultate cu evlavie în biserici, copiii au învățat să silabisească pe filele lor și tot ele au fost lectura de suflet a intelectualității muntene, moldovene sau transilvănene. Spre deosebire de veacul anterior, când printre tipografi s-au numărat și mari cărturari, meșterii epocii fanariote nu sunt semnați ca autori, traducători sau copişti. Totuși, trăind în lumea abstractă a cuvintelor, unii dintre ei se dovedesc a fi persoane instruite, cu o îndelungată experiență a scrisului, cititului și meditației, ceea ce ne face să-i așezăm alături de micii intelectuali ai epocii. Deși nu este ilustru, nici pitoresc, revendicăm pentru Barbu Bucureșteanul, acest modest meșter tipograf, dreptul de a figura în galeria personajelor bucureștene de la jumătatea secolului al XVIII-lea.

SUMMARY

The article presents a book printer from the Fanariote epoch, Barbu Bucureșteanul, and the eight Christian Orthodox books he printed between the years 1744-1756. After finishing his apprenticeship in Bucharest, Wallachia, he looked for work in the neighbouring province of Moldavia, where he started in 1744, at the Rădăuți Bishopric printing establishment. He then returned to Bucharest, in 1747, being employed by the Metropolitan Church printing establishment, where he worked and instructed some pupils, till his death caused by plague, in 1756.

24. Inv. 19972.